

ANALİZ

AĞUSTOS 2018 SAYI: 252

DARBE SONRASI MISIR'IN DIŞ POLİTİKA ARAYIŞI VE SİLAHLANMA STRATEJİSİ

VEYSEL KURT, OĞUZ GÜNGÖRMEZ

DARBE SONRASI
**MISIR'IN DIŞ POLİTİKA ARAYIŞI
VE SİLAHLANMA STRATEJİSİ**

VEYSEL KURT, OĞUZ GÜNGÖRMEZ

COPYRIGHT © 2018

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Erkan Söğüt
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
SİLAHLANMA VE DIŞ POLİTİKA	8
MISIR'IN SİLAHLANMA VE DIŞ POLİTİKASINDA ABD BAĞIMLILIĞI	12
MÜBAREK SONRASI SİLAH ALIMLARI VE YENİ İTTİFAK ARAYIŞLARI	13
RUSYA	14
FRANSA	15
ALMANYA	16
ABD	16
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	17

YAZARLAR HAKKINDA

Veysel Kurt

Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2006'da mezun oldu. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda başladığı yüksek lisansını 2009'da tamamladı. Doktora çalışmasını İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. Ortadoğu'da otoriteriyenizm, demokratikleşme, asker-sivil ilişkileri konularında çalışan Kurt'un siyaset bilimi alanında yayımlanmış makaleleri ve yorumları bulunmaktadır.

Oğuz Güngörmez

Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2014'te birincilikle mezun olmuştur. Şu anda Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. SETA İstanbul Avrupa Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev yapmaktadır. İlgilendiği araştırma konuları arasında Avrupa Birliği, Türkiye-AB ilişkileri ve Ortadoğu'da silahlanma yer almaktadır.

ÖZET

Silahlanma devletlerin çoğu zaman varlıklarına yönelen tehditlere karşı koymak kimi zaman da dış politika pratiklerini hayata geçirmek için başvurdukları önemli bir stratejidir. 2011'den itibaren Arap İsyancı'nın güvenlik merkezli bir sürece dönüşmesiyle Ortadoğu'da birçok ülke silahlanma politikalarına ağırlık vermiş ve gelişmiş silah sistemlerine önemli miktarda kaynak ayırmaya başlamıştır. Bu ülkelerden biri de Mısır'dır. 1970'lerden itibaren ABD ile sahip olduğu asimetrik ilişki Mısır'ın güvenlik stratejisini ve silahlanmasını domine ederken Arap İsyancı ile birlikte Kahire yönetiminin çok boyutlu silahlanma ve dış politika arayışına tanık olunmaktadır. Sisi yönetimi ABD ile kurumsallaşan asimetrik ilişkinin doğasını değiştirmese de 3 Temmuz darbesinden sonra Rusya, Fransa, Almanya gibi aktörler nezdinde alternatif arayışlarına girmiştir. Bu durum ise silahlanma dinamikleri üzerinden hem uluslararası meşruiyet kazanılması hem de Mısır dış politikasında da yeni yönelimlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bu analiz özellikle Sisi rejiminin dış politika arayışını silahlanma stratejisi üzerinden iki noktaya odaklanarak irdelemektedir: Bunlardan ilki silah satın alım yoluyla meşruiyet satın alma, ikincisi de bölgesel krizlere karşı silahlanma yoluyla cevap verme/tedbir alma çabasıdır. Bu kapsamda Mısır'ın ABD ile silahlanma konusunda sahip olduğu asimetrik ilişki analiz edilmekte özellikle son dönemde bu asimetrik ilişkiyi değiştirmeye yönelik ortaya konulan çabada Rusya, Fransa, Almanya gibi aktörlerin etkileri ve Mısır'ın silahlanma politikasındaki yerleri ele alınmaktadır.

**Bu analiz
Mısır'ın özellikle
de Sisi rejiminin
dış politika
arayışını
silahlanma
stratejisi
üzerinden
irdelemektedir.**

GİRİŞ

Mübarek sonrası dönemde Mısır'ın iç ve dış politikasında çeşitli dalgalanmalar yaşanmıştır. En büyük kırılma noktaları şüphesiz Mübarek'in iktidardan düşmesi ve 3 Temmuz askeri darbesidir. Mübarek'in devrilmesi Mısır'da demokratikleşme için ilk adım olarak kabul edilmiş fakat siyasi geçiş süreci Silahlı Kuvvetler Konseyi (SKK) tarafından domine edilmiştir. Geçiş sürecinde SKK'nin temel kaygısı ordunun en geniş anlamıyla ülke siyaseti ve ekonomisindeki imtiyazlarını korumak olmuştur. Dolayısıyla iç siyasetin temel parametrelerinin bu doğrultuda yeniden belirlenmesine yönelik birçok adım atılmıştır. Bu dönemde dış politikada ise yeni bir angajmana girmekten özenle kaçınılmıştır. Suriye krizi ve bölgesel birçok konuda Arap Ligi ile söylemsel düzeyde bir uyum sergilenmiştir.

Seçimlerle iktidara gelen Mursi yönetimi ise iç siyasette ordunun konumunu sarsacak ve sistemi kökten değişime uğratacak adımlar atmaktan kaçınmıştır. Dış politikada ise Mübarek döneminden ve SKK'nin yönettiği geçiş döneminden farklılaşacak bir çizgi izleyeceğinin işaretlerini vermiştir. Mursi'nin İran cumhurbaşkanıyla gerçekleşen görüşmeleri, Suriye krizi konusunda Türkiye, İran ve Suudi Arabistan ile kurulan

müzakere mekanizmasına katılması bu anlamda açık örnekler olarak görülebilir. Dış politikada ABD'nin Mısır üzerindeki hegemon konumu ve İsrail ile ilişkiler Mursi yönetiminin yüz yüze kaldığı en önemli meydan okumalar olmuştur. Bu konularda henüz bir değişim emaresi görülmeden de 3 Temmuz 2013 askeri darbesiyle Mursi yönetimi devrilmiştir.

3 Temmuz askeri darbesi hem iç hem de dış politikada yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Mısır darbe sonrasında tarihinin en baskıcı dönemlerinden birini yaşamıştır. Sisi rejimi zor ve baskı yoluyla içerde iktidarını tahkim etmeye çalışırken uluslararası aktörler nezdinde de bir meşruiyet arayışına girmiştir. Darbenin bölgesel siyasetin ciddi değişimler geçirdiği bir dönemde yaşanması Sisi yönetimini yeni müttefik arayışına da sevk etmiştir. Bu analiz Sisi rejiminin dış politika arayışını silahlanma stratejisi üzerinden iki noktaya odaklanarak irdelemektedir: Birinci odak silah satın alımı yoluyla meşruiyet satın alma, ikincisi de bölgesel krizlere karşı bu silahlanma stratejisini anlamlandırma çabasıdır.

SİLAHLANMA VE DİŞ POLİTİKA

Silahlanma stratejisinin bir ülkenin tehdit algısına göre belirlendiği kabul edilmektedir. Tehdidin kaynağı ve niteliği bertaraf edilmesi için tercih edilen stratejileri de şekillendirmektedir. Dolayısıyla bir ülkenin silahlanma stratejisi hem güvenlik ve savunma politikaları hem de dış politika tercihleriyle doğrudan ilgilidir. Bunların yanında silahlanma yönelimleri ve tercihleri ülkelerin dış politika stratejilerine dair önemli mesajlar da barındırmaktadır. Yapılan askeri harcamaların miktarı, tedarik edilen silah çeşitleri (defansif ya da ofansif), tedarikçilerin kimlerden oluştuğu gibi ampirik konular bir ülkenin tehdit algısına ve dolayısıyla dış politikada ne türden bir strateji izleyebileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Silahlanmayı belirleyen temel faktörlerin neler olduğuna yönelik literatüre bakıldığında tar-

tışmanın geniş bir yelpazeye yayıldığı ve konuyla ilgili çok sayıda çalıŐma yapıldığı görülmektedir. Genel anlamıyla silahlanmayı belirleyen faktörler i ve dış őklinde iki eksenle toplanmaktadır. İ faktörlerde genel anlamıyla siyasal rejimin niteliği, ekonomik yapı, nüfus ve bte gibi unsurlar bağımsız deđiŐken olarak ele alınmiŐken dış faktörlerde ise uluslararası sistem, tehdidin kaynağı ve niteliği ile ittifaklar yapısının mahiyeti önemli etkenler olarak ön plana çıkmaktadır. Örneğin Ernest Schneider devletlerin silahlanmasının önemli bir belirleyici unsuru olan askeri ve savunma harcamaları üzerine çalışmalar ortaya koymuŐ ve bir devletin savunma harcamalarını belirleyen etkenlerin “uluslararası gelişmeler, hükümet biçimleri, kamuoyu, bte, ekonomi politikaları ve tehdit algıları” olduğunu ifade etmiştir.¹ Buna karŐın Stephen J. Majeski ve David L. Jones ise yapmıŐ oldukları ortak çalıŐmada askeri harcamaların tayininde Schneider'in belirttiği etmenlerden ziyade güdülerin çok büyük önem taŐıdıđını ve özellikle de üç güdünün oldukça belirleyici olduğunu iddia etmiştir. Majeski ve Jones'un perspektifine göre silahlanma dinamiklerinde önemli bir yer tutan askeri harcamalara yön veren güdüler “intikam isteği”, “düŐmanlık besleme” ve “korku ve ekonomik politikalar”dır.²

Silahlanmanın dış etmenlerinden ziyade i etmenlerine daha fazla önem veren çalıŐmalarıyla ön plana çıkan William Nordhaus, tehdit algısının yanında siyasal rejimin merkezi bir önem teşkil ettiğini ve otokratik yönetimlerin yüzde 80'inin demokratik yönetimlere göre daha fazla askeri harcama yaptığını savunmuŐtur.³ Paul Dunne ve Sam Perlo-Freeman da silahlanmanın dış etmenlerinin yanında i etmenleriyle ilgili çeşitli çalışmalar ortaya koyarak bir

Ülkenin nüfusunun silahlanma ve askeri harcamaların seyri konusunda oldukça etkili olduğunu iddia etmiştir. Dunne ve Perlo-Freeman'in çalıŐmasına göre daha fazla nüfusa sahip olan ülkeler kendilerini güvende hissettikleri için askeri harcamalara daha az kaynak ayırma yoluna giderken nüfusu az olan ülkeler ise güvenlik duygusunun eksikliği sebebiyle askeri harcamalar ve silahlanmaya yönelerek güvenlik açığını telafi etmeye çalıŐmaktadır.⁴ ülke ekonomilerine odaklanan ve ekonomi perspektifinden meseleye odaklanan Todd Sandler ve Keith Hartley ise silahlanma ve askeri harcamaların ekonomi politik boyutuyla ilgili çalışmalar yapmıŐlardır. Bu çalıŐmalarında bir ülkenin savunma harcamaları ile marjinal faydası arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuŐlardır.⁵

Askeri harcamaların miktarı, tedarik edilen silah eŐitleri, tedarikçilerin kimler olduğu gibi ampirik konular bir ülkenin tehdit algısına ve dolayısıyla dış politikada ne türden bir strateji izleyebileceğine dair önemli ipuçları sunar.

Dış etkiler bağlamında yapılan tartıŐmalar ise “tehdit algısı” ve “ittifak yönelimleri” etrafında yođunlaŐmaktadır. Bilindiği üzere devletlerin tehdit algıları rakip ya da düşman ülkenin silahlanma ve dış politika davranıŐlarına göre őkillenir. Barry Buzan bu karşılıklı tehdit algısını etki-tepki modeli olarak adlandırmaktadır.⁶ Buna göre bir devlet bir tehdit algısı karşısında silah kapasitesini artırır ve silahlanma çabalarına hız verir. Bu durumu bütünlüğüne tehdit olarak gören diğer devlet de aynı őkilde silahlanmaya

1. Ernest Schneider, “Causal Factors in Variations in U.S. Postwar Defence Spending”, *Defense Analysis*, Cilt: 4, (1988), s. 53-79.

2. Stephen J. Majeski ve David L. Jones, “Arms Race Modeling: Causality Analysis and Model Specification”, *Journal of Conflict Resolution*, Cilt: 25, Sayı: 2, (1981), s. 259-288.

3. William Nordhaus, John R. Oneal ve Bruce Russett, “The Effects of the International Security Environment on National Military Expenditures”, *International Organization*, Cilt: 66, Sayı: 3, (Yaz 2012), s. 505.

4. Paul Dunne ve Sam Perlo-Freeman, “The Demand for Military Spending in Developing Countries”, *International Review of Applied Economics*, Cilt: 17, Sayı: 1, (2011).

5. Todd Sandler ve Keith Hartley, *The Economics of Defense*, (Cambridge University Press, 1995), s. 5.

6. Barry Buzan, *An Introduction Strategic Studies Military Technology & International Relations*, (Palgrave Macmillan, 1987), s. 79-94..

yönelik kapasite artırımı yolunu seçer. Böylece karşılıklı bir sarmal haline ve silahlanma yarışına (*arms race*) dönüşen bu durum yalnızca sahip olunan silah sistemlerinin nitelik ve niceliğini artırmamakta aynı zamanda algılanan tehdidin boyutlarını da büyütmektedir.⁷ Dikkat edilirse bu modelde hem tehdit hem de silahlanma dinamiklerinin kaynağı dış faktörlerdir.⁸ Bu yaklaşım aynı zamanda uluslararası ilişkilerdeki “güvenlik ikilemi” kavramına karşılık gelmektedir.

Özellikle bazı araştırmalar ülkelerin askeri harcamalarının komşuları ve müttefiklerinin yaptıkları askeri harcamalarla doğrudan ilintili olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin Dunne ve Perlo-Freeman herhangi bir sebeple bir ülkenin komşusunun askeri harcamalarını artırmasının ilgili ülkenin silahlanma politikalarının oluşturulmasında oldukça belirleyici olduğunu söylemektedir.⁹ Her ne kadar söz konusu tespiti destekleyecek birçok örnek olay bulunsa da yakın dönemde Türkiye ile Yunanistan’ın durumu buna dair yakinen bildiğimiz en iyi örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye ile Yunanistan hem komşu hem de Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) içinde müttefik olmalarına rağmen 1990’larda karşılıklı silahlanma yarışına girmiştir.¹⁰ Paul Collier ve Anke Hoeffler’in çalışması da söz konusu tespiti destekler nitelikte olup bir ülkenin askeri harcama ve silahlanmasının ciddi bir biçimde komşusunun askeri harcamalarından etkilendiği tespiti üzerine inşa edilmiştir.¹¹

Alcock’un çalışmaları ise silahlanma ve askeri harcamalar konusunda oldukça farklı bulgular ortaya koymaktadır. Alcock bir devletin silahlanma

ve askeri harcamaları çoğaldıkça o devletin kırılabilirliğinin da artacağını, bu durumun ise iç çatışmaları beraberinde getirebileceğini vurgulamıştır. Bununla birlikte Alcock çatışma ve savaşların askeri harcamalardaki değişim oranının azaldığı fakat askeri harcamaların artmaya devam ettiği dönemlerde meydana geldiğini, ittifakların ise askeri harcamaların tırmanışa geçtiği dönemlerde ortaya çıktığını ifade etmektedir.¹² Nordhaus ise Alcock’un çalışmalarına katkıda bulunarak “bir ülkenin askeri harcamaları üzerinde ölümcül bir savaşa girmesinin son derece etkili olduğunu” belirtmiştir. Öyle ki Nordhaus’un çalışmasında ölümcül bir savaş riskinin yüzde bir artmasının devletlerin askeri harcamalarındaki artışı yüzde üç tetiklediği ortaya konulmuştur. Ayrıca Nordhaus’a göre potansiyel düşman olarak görülen devletin askeri harcamalarını artırması kısa vadede diğer devletin askeri harcaması üzerinde etkili olurken silahlanma yarışına girilmesi ise uzun vadede devletlerin askeri harcamalarını iki ya da üç katına çıkarabilmektedir.¹³ Süleyha Özyıldırım ve Criss Nur Bilge de iki ülke arasında düşmanca davranışlarda artış yaşandığı takdirde hükümet liderlerinin silahlara ve savunmaya daha fazla para ve kaynak ayırmayı tercih edeceğini ifade etmiş ve yapılan tartışmalara katkı sağlamıştır.¹⁴

Devletlerin tehdit algısı on yıllar boyunca konvansiyonel düzeyde değerlendirilmiş ve buna göre bir silahlanma ve dış politika stratejisi belirlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında hemen hemen bütün devletler için tehdidin kaynağı bir başka devlet ya da ittifaka yönelik olarak şekillenmiştir. Kimi devletler daha ofansif bir silahlanma stratejisi tercih ederken kimisi ise defansif yönü güçlü olan silah sistemlerinin teminine ağırlık vermektedir. Fakat söz konusu ayırım ve sınıflandırma-

7. George W. Rathjens, “The Dynamics of the Arms Race”, *Arms Control*, ed. Herbert F. York, (Freeman, San Francisco: 1973).

8. Buzan, *An Introduction Strategic Studies Military Technology&International Relations*, s. 77.

9. Dunne ve Freeman, “The Demand for Military Spending in Developing Countries”, s. 23-48.

10. Hakkı Bahadır Öztürk, “Effects of Foreign Threats on Military Expenditure: Turkey-Greece Case”, (Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 54.

11. Paul Collier ve Anke Hoeffler, “Military Expenditure: Threat, Aid and Arm Races”, *World Bank Policy Research Working Paper*, Sayı: 2927, (2002).

12. William R. Tompson, Robert D. Duval ve Ahmet Dia, “Wars, Alliances and Military Expenditure”, *The Journal of Conflict Resolution*, Cilt: 23, Sayı: 4, (1979), s. 629-654.

13. Nordhaus, Oneal ve Russett, “The Effects of the International Security Environment on National Military Expenditures”, s. 491-513.

14. Süleyha Özyıldırım ve Criss Nur Bilge, “Survival of Rationalism Between Hostility and Economic Growth”, *Journal of Peace Research*, Cilt: 38, Sayı: 4, (2001), s. 515-535.

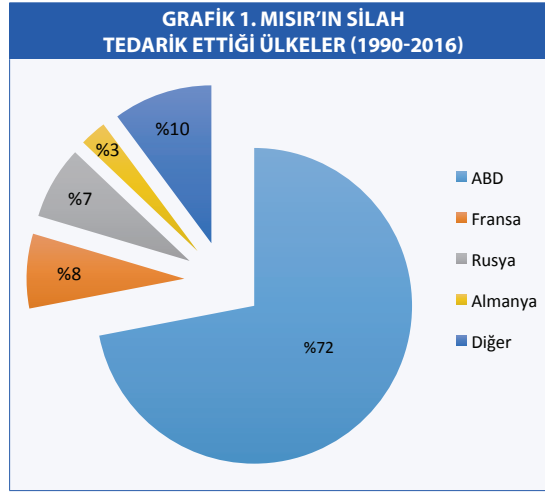
nın konjonktürel olarak değişebileceğinin de belirtilmesi gerekir. Örneğin bir tehdidin bertaraf edilmesi ya da yok olması durumunda ilgili devletin silahlanma politikası da değişebilmekte, temin ettiği silah sistemlerinin mahiyeti (defansif/ofansif) bu durumdan etkilenebilmektedir. Benzer şekilde tehdidin içeriğinde meydana gelen değişiklik silahlanma politikası ve temin edilen silah sistemlerinin içeriğinde (hava, kara, deniz, asimetrik vs.) de değişiklik meydana getirebilmektedir. Bu kapsamda Jasen Castillo agresif bir dış politika izleyen ülkelerin silahlanmaya daha fazla kaynak ayırdıklarını ve askeri harcamalarını artırmaktan çekinmediklerini ifade etmektedir.¹⁵

Bunların yanında gerçekleştirilen diğer çalışmalarda ittifaklar, tehdit algıları, –uluslararası sistem ile silahlanma ve askeri harcamalar arasındaki ilişkiye dair– bölgesel farklılık, gecikmiş savunma yükü, rejim çeşidi, iç savaş gibi etmenlerden de bahsedilmiş ve siyasi kurumların etkinliği ise bir diğer faktör olarak belirtilmiştir. Fakat bunlar silahlanma ve askeri harcamaların sadece stratejik çerçevesini ortaya koymaktadır. Realist bir çerçeveden bakıldığında ittifaklar ortak bir tehdide karşı kurulduğundan ülkelerin askeri harcama ve silahlanma stratejilerini de etkilemektedir. Öyle ki yapılan çalışmalar bir ülkenin hangi ittifakta yer aldığı, ittifak içindeki ülkelerle ilişki biçimi ile coğrafi yakınlığı gibi birçok etmenin silahlanma dinamiklerini ve askeri harcamalarını şekillendirebileceğinin altını çizmektedir.¹⁶

Bununla birlikte gerek yapılan araştırmalar gerekse bölgedeki siyasi çıktılar Ortadoğu gibi istikrarsız coğrafyalarda yer alan ülkelerin –savunma paktında olmalarına rağmen– askeri harcamalarını ve silahlanma faaliyetlerini sürdürdüklerini göstermektedir. Dahası Suudi Arabistan başta olmak üzere Körfez ülkeleri ve Mısır'ın ABD ile sahip oldukları stratejik ilişkilere ve

15. Jasen Castillo, Julia Lowell, Ashley J. Tellis, Jorge Munoz ve Benjamin Zycher, *Military Expenditure and Economic Growth*, (Rand, Santa Monica: 2001), s. 99.

16. Alejandro Q. Flores, "Alliances as Contiguity in Spatial Models of Military Expenditures", *Conflict Management and Peace Science*, Cilt: 28, Sayı: 4, (2011), s. 402-418.

Kaynak: SIPRI Arms Transfer Database

Washington'ın sağladığı güvenlik şemsiyesine sahip olmalarına rağmen askeri harcamalarında yıldan yıla bir azalma görülmemiştir. Halbuki bir ittifak söz konusu olduğunda ittifak içinde yer alan küçük ve orta büyüklükteki ülkelerin askeri harcamalarını azaltması beklenmektedir. Öyle ki küçük devletler bir ittifak içinde yer aldığında ve büyük güçlerin sağlamış olduğu güvenlik şemsiyesinden yararlandığında askeri harcamalarını azaltma yolunu tercih ederek "beleşçilik" (*free riding*) stratejisini benimsemektedir. Ancak Körfez ülkelerinin petrol gelirleri ve Mısır'ın Camp-David sonrası ABD ile imzaladığı anlaşma gibi sebeplerle savunma harcamalarında herhangi bir azalma gerçekleşmemiş, aksine askeri harcama ve silahlanma faaliyetlerinde istikrarlı bir şekilde artış gözlenmeye devam edilmiştir. Daha da önemlisi bu süreklilik hem rejim güvenliği hem de dış politika yapımı açısından bir bağımlılık halini de almıştır. Zira Arap Baharı sürecinde ortaya çıkan gelişmeler bu fotoğrafı net bir şekilde gözler önüne sermiştir. Başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin İran'la yaptığı nükleer mutabakat sebebiyle Suudi Arabistan'ın içine düştüğü güvensizlik hissi ve askeri harcamalarını dikkat çekici bir şekilde artırması çarpıcı bir örnektir. Mısır'da ise 3 Temmuz askeri darbesinde ABD'nin takındığı tavır rejim güvenliği konusunda Kahire'nin Washington'a olan bağımlılığını net bir şekilde göstermiştir.

Mısır yönetiminin silahlanma konusunda başta ABD olmak üzere Batılı partnerlerine olan bağımlılığını silahlanma verilerinden de anlamak mümkündür. 2010-2016 arasında Mısır'ın tedarik ettiği silah sistemlerinin yüzde 38'i ABD'den temin edilmişken yüzde 30'u Fransa, yüzde 18'i de Rusya'dan satın alınmıştır.¹⁷ Soğuk Savaş sonrası dönemde söz konusu oranlara göz atıldığında durum çok daha trajik bir hal almaktadır. Öyle ki 1990-2016 arasında Mısır'ın tedarik ettiği silah sistemlerinin yüzde 72'si ABD'ye aitken yüzde 8'si Fransa ve yüzde 7'si Rusya'ya aittir.¹⁸

Bunların yanında satın alınan silah sistemlerinin mahiyeti de Mısır'ın silahlanma politikasına yönelik oldukça önemli mesajlar barındırmaktadır. 2010-2016 arasında Mısır yönetiminin satın aldığı silah sistemlerinin yüzde 31'ini savaş uçakları, yine yüzde 31'ini savaş gemileri, yüzde 15'ini zırhlı araçlar ve yüzde 12'sini ise hava savunma sistemleri oluşturmaktadır.¹⁹ Özellikle 2015'te 627 milyon dolar ve 2016'da 900 milyon dolar değerindeki savaş gemilerinin tedarik edilmesi Mısır'ın son dönem silahlanma trendinde oldukça dikkat çekmektedir.

MISIR'IN SİLAHLANMA VE DIŞ POLİTİKASINDA ABD BAĞIMLILIĞI

Söz konusu literatür silahlanmaya neden olan faktörleri çeşitli veçheleriyle ortaya koymuştur. Ancak söz konusu yaklaşımlar Ortadoğu bölgesini açıklama noktasında yetersiz kalmaktadır. Bunun başlıca sebebi dış politika ve silahlanma konusunda Ortadoğu ülkelerinin bir kısmının SSCB/Rusya bir kısmının ise ABD'ye bağımlı olması ve söz konusu aktörlerle tesis ettikleri asimetrik ilişkinin kurumsal hale gelmesidir. Bu bağımlılık ilişkisi

yalnızca iki kutuplu uluslararası sistemin yapısından değil büyük oranda petrol gelirleri ve stratejik ittifaklar üzerinden şekillenmektedir. ABD'nin gerek İran'la imzaladığı nükleer anlaşma gerekse 2011 sonrasında benimsediği maliyetten kaçınma stratejisi bu ülkelerin kendilerini daha fazla güvensiz hissetmelerine yol açmıştır. ABD'nin Arap Baharı ile birlikte bölgesel siyasetinde yaşadığı bu değişim kendisine bağımlı Körfez ülkeleri ve Mısır'ı yeni bir arayışa itmiştir.

1970'lerin sonlarından günümüze kadar geçen süre zarfında Mısır'ın ABD ile kurduğu ilişki bu anlamda iyi bir örnektir. Camp-David Anlaşması'nı takiben ABD ile imzalanan anlaşmayla Mısır gerek güvenlik gerekse silahlanma politikaları açısından Washington'a bağımlı hale gelmiştir. Yeni silah sistemlerinin tedariki, eski olanların bakım ve modernizasyonu ve askeri danışmanlık üzerinden kurulan bu ilişki aynı zamanda Mısır'ın özellikle Ortadoğu'da ABD politikalarıyla uyumlu bir çizgide kalmasına yol açmıştır. Başka bir deyişle Mısır için ABD yalnızca bir silah tedarikçisi değil aynı zamanda dış politikasının belirlenmesinde önemli rol oynayan bir aktör olmuştur.

Bu çerçevede Mısır, İsrail'den sonra ABD'den en fazla askeri ve ekonomik yardım alan ülke olmuştur.²⁰ ABD yardımlarının Mısır ekonomisine önemli bir katkı yaptığına dair bir algı oluştuysa da aslan payının askeri yardımlar başlığı altında gerçekleştiği görülmektedir. Kısacası 1970'lerden itibaren Mısır'ın ABD ile sahip olduğu asimetrik ilişki Kahire'nin güvenlik stratejisi ve silahlanmasını domine etmiştir. Tablo 1'den de anlaşılacağı üzere 2011'e kadar ABD'nin tek başına Mısır'ın askeri eğitim ve silahlanma kaynağı olarak ön plana çıktığını söylemek abartı olmayacaktır.

ABD'de askeri darbeyle yönetilen ülkelere yardım edilmemesine dair bir kanun olması

17. "TIV of Arms Exports to Egypt, 2010-2016", SIPRI Arms Transfer Database, www.sipri.org, (Erişim tarihi: 8 Mart 2018).

18. "TIV of Arms Exports to Egypt, 2010-2016".

19. "TIV of Arms Exports to Egypt, 2010-2016".

20. Bu yardımların birisi de Eylül 2017'de imzalanmıştır. Yapılan yardım anlaşmasının değeri 100 milyon dolar olarak ifade edilmiştir. Bkz. "ABD ile Mısır Arasında 100 Milyon Dolarlık Yardım Anlaşması İmzalandı", Anadolu Ajansı, 27 Eylül 2017.

TABLO 1. ABD'NİN MISIR'A SAĞLADIĞI YARDIMLAR (1948-2013, MİLYON DOLAR)²¹

Yıllar	Ekonomik	Askeri	UAEE*	Toplam
1948-1997	23.288,6	22.353,5	0,273	45.669,2
1998	815	1.300	0,1	2.116
1999	775	1.300	0,1	2.076
2000	727,3	1.300	0,1	2.028,3
2001	695	1.300	0,1	1.996
2002	655	1.300	0,1	1.956
2003	911	1.300	0,12	2.212,2
2004	571,6	1.292,3	0,41	1.865,3
2005	530,7	1.289,6	0,12	1.821,5
2006	490	1.287	0,12	1.778,2
2007	450	1.300	0,13	1.751,3
2008	411,6	1.289,4	0,12	1.702,2
2009	250	1.300	0,13	1.551,3
2010	250	1.300	0,19	1.551,9
2011	249,5	1.297,4	0,14	1.548,3
2012	250	1.300	0,14	1.551,4
2013	241	1.234,4	0,17	1.477
Toplam	31.320,3	41.809,2	0,445	73.174

* UAEE: Uluslararası Askeri Eğitim ve Formasyon Yardımları

na rağmen Mısır'a sağlanan ABD yardımları 3 Temmuz darbesinden sonra da devam etmiştir. 2014'teki yardımın 1,3 milyar doları askeri, 250 milyon dolarlık kısmı da ekonomik kapsamda gerçekleşmiştir.

MÜBAREK SONRASI SİLAH ALIMLARI VE YENİ İTTİFAK ARAYIŞLARI

2012'de Muhammed Mursi'nin cumhurbaşkanı seçilmesiyle dış politikada olabilecek değişim tartışmalarının merkezinde Camp-David Anlaşması'nın gözden geçirilip geçirilmeyeceği konusu yer almıştır.²² Bu kapsamda Camp-David Anlaşması'nın yalnızca İsrail ile ilişkilerin değil ABD ile kurulan stratejik ittifakın da merke-

zinde olduğunun ifade edilmesi gerekir. Mursi, Camp-David Anlaşması'nı söz konusu etmeden "yabancı silah kaynaklarını da çeşitlendirme sözü vermiş"²³ ancak bu hedefini gerçekleştirilmeden darbeyle iktidardan indirilmiştir. Ülke Temmuz 2013'ten Haziran 2014'e kadar geçici yönetim tarafından idare edildikten sonra darbenin baş aktörü Abdülfettah Sisi cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmuştur. Dolayısıyla seçime gelen ve bir yıl iktidarda kalan Mursi'ye rağmen 2011 ayaklanmalarıyla 3 Temmuz darbesi arasındaki iki buçuk yıllık süre bir geçiş dönemi olarak nitelendirilmektedir. Bu bakımdan Mübarek sonrası Mısır'ın güvenlik, dış politika ve silahlanma parametreleri büyük ölçüde Sisi'nin iktidara gelişinin ardından şekillenmiştir. Darbeyle cumhurbaşkanı olan Sisi de 2014'ten itibaren çeşitli arayışlara girerek başta Rusya olmak üzere Fransa, Almanya ve İngiltere ile çeşitli silah anlaşmaları imzalamıştır.

21. Yardım miktarına ilişkin rakamlar Congressional Research Center'dan alınmıştır.

22. "Egypt Floats a Revision to the Camp David Accords", Stratfor, 14 Ağustos 2012, <https://worldview.stratfor.com/article/egypt-floats-revision-camp-david-accords>, (Erişim tarihi: 8 Mart 2018).

23. Shana Marshall, *The Egyptian Armed Forces and the Remaking of an Economic Empire*, (Carnegie Middle East Center, Washington: 2015).

Rusya

Sisi yönetimindeki Mısır'ın dış politika ve silahlanmada Rusya'yı bir alternatif olarak görmeye başlaması 2013'te ilk işaretlerini vermiştir. Darbeden kısa bir süre sonra ABD yönetiminin iç hukuku gereği sağladığı bir buçuk milyar dolarlık yardımı kesmesi gerekirken ABD Dışişleri Bakanı John Kerry "Mısır ordusunun demokrasiyi restore ettiği"²⁴ şeklinde bir açıklamaya imza atmıştır. Ekim'e geldiğinde ise ABD bütün yardımları kesmeyeceğini açıklamasına rağmen iç hukuk gereği Mısır'a sağladığı bazı yardımlarda kesintiye gitmiştir. Bu kapsamda Washington yönetimi 260 milyon dolar ekonomik desteğin yanında teslim edilmesi beklenen tank, savaş uçağı, füze ve helikopterlerin teslim edilmesini de askıya almıştır.²⁵

Mübarek sonrası Mısır'ın güvenlik, dış politika ve silahlanma parametreleri büyük ölçüde Sisi'nin iktidara gelişinin ardından şekillenmiştir.

ABD'nin söz konusu kararsız ve kafa karıştıran tavırları karşısında Sisi henüz cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmadan Rusya ile masaya oturmaya karar vermiştir. Bu kapsamda Kasım 2013'te Rusya Savunma ve Dışişleri bakanlarının Kahire'yi ziyaret etmesi Mısır dış politikasında yeni bir dönemin başlangıcı olarak yorumlanmıştır.²⁶ Herhangi bir anlaşma imzalanmamasına rağmen söz konusu ziyaret ve Sisi'nin açıklamaları bu yorumları doğrular nitelikte olmuştur. Sisi'nin bu ziyarete dair "iki ülkenin askeri ilişkilerinde çığır açıcı ve kurucu bir niteliğe sahip

24. Michael R. Gordan ve Kareem Fahim, "Kerry Says Egypt's Military was 'Restoring Democracy' in Ousting Morsi", *New York Times*, 1 Ağustos 2013.

25. Patricia Zengerle ve Arshad Mohammed, "U.S. Withholds Military, Economic Aid for Egypt", Reuters, 9 Ekim 2013.

26. "Egypt-Russia Talks could Signal Major Shift in Cairo's Foreign Policy", *The Guardian*, 14 Kasım 2014.

olduğu" şeklindeki sözleri ise bir yandan ABD tarafından kesilen yardımlara bir cevap niteliği taşıırken diğer yandan ise Mısır dış politikasında bir kırılmanın başlangıcı olduğu şeklinde değerlendirilmiştir.²⁷ Bu ziyarete karşılık olarak da Sisi ve Dışişleri Bakanı Şubat 2014'te Moskova'ya bir iade-i ziyaret gerçekleştirmiştir.²⁸

Bu karşılıklı ziyaretler Sisi'nin cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından meyvelerini daha hızlı bir şekilde vermeye başlamıştır. Cumhurbaşkanı olarak seçildikten iki ay sonra Rusya'ya giden Sisi önemli anlaşmalar gerçekleştirerek ülkesine geri dönmüştür. Anlaşmaların özellikle ekonomik boyutunda oldukça dikkat çeken gelişmeler mevcuttur. Bunlardan biri olan Rusya'nın Mısır'da serbest ticaret bölgeleri kurma ve Süveyş Kanalı'nı geliştirme projeleri hem ekonomik hem de stratejik düzeyde ciddi bir değere sahiptir. Anlaşmaların askeri boyutunda ise yerden havaya atılan füzeler, savaş helikopterleri ve MiG-29 savaş uçakları gibi önemli silah sistemlerinin alımı bulunmaktadır. Bunlara ek olarak iki aktörün savunma sistemleri konusunda da anlaşmasının an meselesi olduğu vurgulanmıştır. Rusya basını askeri alanda yapılan söz konusu anlaşmaların değerinin üç milyar dolar civarında olduğu şeklinde haber yapmıştır.²⁹

Bütün bu ziyaretlerin ardından SIPRI verilerine göre Mısır'ın Rusya'dan gerçekleştirdiği silah alımları ve miktarları ise şu şekildedir:³⁰

- 46 Ka-52 Alligator sınıfı saldırı helikopteri satın alınmıştır (Mistral sınıfı helikopter taşıyıcı gemilerde de faaliyet gösterebilmektedir).
- Antey-2500 (S-300) hava savunma sistemi tedarik edilmiştir.
- 46 MiG-29 çok modüllü savaş uçağı satın alınmıştır.

27. Tom Perry ve Maggie Fick, "Egypt's Sisi Sees New Defense Cooperation with Russia", Reuters, 14 Kasım 2013.

28. "Egypt's Sisi Heads to Moscow for Talks", Aljazeera, 12 Şubat 2014.

29. "Sisi, Putin Discuss Military and Economic Ties", *El Arabiyya*, 12 Ağustos 2014.

30. "TIV of Arms Exports to Egypt, 2010-2016".

Bu silah anlaşmalarının yanında Rusya ile nükleer santral inşa görüşmelerinde de ciddi bir mesafe alınmıştır. Rusya 2016 Mayıs'ında Dabaa'daki inşa ve işletmesinden sorumlu olduğu nükleer enerji santralının finansmanı için Mısır'a 35 yıl boyunca 25 milyar dolar borç vereceğini duyurmuştur. Tesisin 2022'ye kadar faaliyete geçmesi ve 2024'e kadar elektrik üretmesi planlanmaktadır. 2016 Eylül'ünün sonlarında Cumhurbaşkanı Sisi Rusya Nükleer Enerji Ortaklığı (ROSATOM) Başkanı Sergey Kiriyenko ile bir araya gelmiş ve ROSATOM'un söz konusu nükleer tesisi inşa edeceği açıklanmıştır.³¹

Moskova ile varılan mutabakat 2017'de de devam etmiş ve ortaya çıkan bir anlaşma taslağına göre Rusya ve Mısır karşılıklı olarak birbirlerinin askeri üslerini kullanma hakkı elde etmiştir. Bu anlaşmanın Mısır için ne tür bir kazanç sağlayacağı açık değilken Suriye krizinde etkin bir pozisyon alarak Ortadoğu'da yeniden dominant bir rol alan Rusya'nın bölgedeki hareket kabiliyetine önemli katkılar yapması beklenmektedir.³²

Rusya ile kurulan bu iş birliği dış politikaya da belirli bir düzeyde yansımış fakat ilişkilerin stratejik bir noktaya evrilmesi söz konusu olmamıştır. Libya'da her iki ülkenin Hafter'e sağladığı destek bu anlamda bir örnek teşkil etmektedir. Ancak bu ortak politika Rusya'nın Hafter'e desteğini kesmesi üzerine önemli bir sonuç vermemiştir. Mısır'ın Hafter'e desteği iki açıdan oldukça önemlidir: Birincisi Libya petrollerinden pay alma hevesi, ikincisi de ülkedeki İhvan'a yakın grupların etkisizleştirilmesi. Ancak Rusya'nın yakın bir dönemde Hafter'e desteğini kesmiş olması bu tavrın ortak bir dış politikaya dönüşmediğini ve ikili ilişkilerde ortak tutum konusunda çeşitli engellerin süregelmediğini göstermektedir.

31. "Russia to Lend Egypt \$25 Billion to Build Nuclear Power Plant", Reuters, 19 Mayıs 2016.

32. Vladimir Isachenkov, "Russia Negotiates Deal for its Warplanes to Use Egypt Bases", The Associated Press, 30 Kasım 2017.

Fransa

Sisi Mısır'da cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturduktan sonra yalnızca Rusya ile değil Batı Avrupa ülkeleri nezdinde de ilişkilerini geliştirmenin yollarını aramıştır. Bu kapsamda Sisi'nin Kasım 2014'te gerçekleştirdiği Fransa ziyaretinin önemli konuları Libya, İhvan ve görüşmeleri devam eden önemli silah sistemleri anlaşmaları olmuştur.³³ Bu ziyaretle başlayan görüşmeler üç ay sonra 2015'in başında ivme kazanmış ve önemli anlaşmalarla sonuçlanmıştır. Böylelikle Fransa Savunma Bakanının Şubat 2015'teki ziyaretinde Mısır ile Fransa arasında 5,2 milyar dolarlık silah anlaşması imzalanmıştır. Bu kapsamda Mısır Fransa'dan 24 Rafale savaş uçağı, savaş firkateyni ve havadan havaya füzeler tedarik etmiştir.³⁴ Söz konusu silah alımları 2016'da uydu sistemleri, Mistral helikopter taşıyıcısı³⁵ ve 2017'de yine 12 savaş uçağı transferiyle devam etmiştir.³⁶

Sisi yönetiminin Fransadan beklentisinin yalnızca silah transferi olmadığını ifade edilmesi gerekir. Söz konusu ilişkiler Libya'ya müdahale ve İhvan konusunda destek elde etme amacını da barındırmaktadır. Gerek Hollande gerekse Macron yönetimi ise Mısır'ın beklediği ölçüde Libya politikasını benimsemekten kaçınmıştır. Öte yandan bu ülkeden Fransa'ya gerçekleştirilecek mülteci akınının durdurulması konusunda oynayabileceği rol dolayısıyla Mısır'ın istikrarını önemsediklerini dile getirmişlerdir. Bunların yanında Fransız yönetimi Cumhurbaşkanı Sisi'nin insan hakları ihlallerine karşı ise yine ikircikli bir

33. Theodore Karasik, "Sisi's Visit to Europe: More than Meets the Eye", Al Arabiya English, 30 Kasım 2014, <http://english.alarabiya.net/en/views/news/middle-east/2014/11/30/Sisi-s-visit-to-Europe-More-than-meets-the-eye.html>, (Erişim tarihi: 8 Mart 2018).

34. "Egypt, France to Conclude €5.2 Billion Deal for Rafale Jets", France 24, 16 Şubat 2015, <http://www.france24.com/en/20150216-france-egypt-sign-deal-sale-rafale-fighter-jets>, (Erişim tarihi: 8 Mart 2018); "3.2 Billion Euros of Egypt-French Arms Deal Financed by Loan from Paris: Sisi", Reuters, 1 Mart 2015.

35. "Egypt and France to Sign €1 Billion Arms Deal", Sputnik News, 8 Nisan 2016.

36. "Egypt to Purchase 12 Rafale Fighter Jets from France: La Tribune", Egypt Independent, 18 Kasım 2017, <http://www.egypt-independent.com/egypt-to-purchase-12-rafale-fighter-jets-from-france-la-tribune>, (Erişim tarihi: 8 Mart 2018).

tavır takınmıştır.³⁷ Fransa'nın bir yandan ihlallerin kabul edilemez olduğunu açıklaması öte yandan da Sisi'ye ülkeyi nasıl idare edeceği konusunda ders vermeyeceğini ifade etmesi bu durumun açık bir göstergesi olmuştur.

Fransa'nın Mısır'ın silahlanmasındaki artan etkisini ve rolünü silahlanma verilerinden de anlamak mümkündür. Özellikle Arap Baharı ile birlikte Kahire'nin Paris ile kurmuş olduğu ilişki ve Sisi'nin yoğun çabaları Fransa'nın Mısır'ın silah tedarik ettiği ülkeler arasındaki ağırlığının oldukça artmasına sebep olmuştur. Öyle ki Soğuk Savaş sonrası Fransadan tedarik edilen silah yüzdesi dönemlere göre ayrıldığında 1990-2011 arası dönem sadece yüzde 2 gibi bir orana tekabül ederken 2012-2016 arası dönem ise yüzde 98'lik bir dilime sahip olmaktadır.³⁸ Özellikle 2015 ve 2016'da gerçekleştirilen silah tedariklerinin Fransa'nın Mısır'ın silahlanmasındaki payını oldukça yukarı çektiğinin belirtilmesi gerekir.

Almanya

Mısır'ın Almanya'dan yaptığı silah alımları Atak helikopterleri ve denizaltılar olmak üzere genel olarak iki alanda gerçekleşmiştir. Örneğin 2016 başında 46 helikopterin Mısır'a tedarikini öngören bir anlaşma imzalanmıştır.³⁹ Fransadan alınan Mistral helikopter taşıyıcılarla birlikte söz konusu alımlar düşünüldüğünde Mısır'ın bu alımları daha çok iç güvenliği sağlamaya dönük yaptığının belirtilmesi gerekir. DEAŞ'ın 2014'ten itibaren Sina'da ciddi bir artış göstermesi dikkat çekmekte⁴⁰ ve Mısır yönetiminin

hem silah alımlarını hem de İsrail ile mücadele ve istikrar gibi gerekçelerle yapıldığını her fırsatta ifade etmişlerdir.⁴¹

ABD

1970'lerin ortalarından itibaren Mısır'ın en büyük silah tedarikçisi olan ABD 2011'den sonra Kahire'nin yeni alternatif arayışlarına girdiği ve tedarikçilerini çeşitlendirmeye çalıştığı dönemde de bu özelliğini korumuştur. Cumhurbaşkanı Mursi'ye yönelik 3 Temmuz askeri darbesine verilen desteğin yanı sıra yıllık askeri ve ekonomik yardımların –bazı istisnalar dışında ya da belirli süreler için– kalıcı olarak kesilmemesi iki ülke arasındaki ilişkilerin belirli bir düzeyde devam edeceğinin işareti olmuştur. Askeri darbe sonrasında devam eden silah alımları da bunun en gözle görülür göstergesidir. Öyle ki 3 Temmuz darbesinden sonra kısmi olarak askıya alınan askeri yardımlar Nisan 2015'te tekrar başlamış ve bu kapsamda F-16 savaş uçakları, Abrams tankları ve Harpoon füzelerinden oluşan 1,3 milyar dolarlık askeri yardım paketi Obama tarafından onaylanmıştır.⁴² SIPRI'nin verilerine göre ABD'den alınan başlıca silahlar arasında tank, donanma zırhlısı, Stinger füzesi, antitank roket, füze uyarı sistemi, mobil gözetim sistemi, zırhlı taşıyıcı, savaş helikopteri, denizaltı koruma ve saldırı teknolojileri gibi hem muharip hem de teknoloji odaklı silah sistemleri bulunmaktadır.⁴³ Bu silahların bir kısmı anlaşma gereği ücretsiz verilirken⁴⁴ bir kısmı da Mısır yönetimi tarafından satın alma yoluyla tedarik edilmiştir.

37. Jenna Le Bras, "France and Egypt: Allies of Convenience", Mada Masr, 28 Ekim 2017, <https://www.madamasr.com/en/2017/10/28/opinion/u/france-and-egypt-allies-of-convenience>, (Erişim tarihi: 8 Mart 2018).

38. "TIV of Arms Exports to Egypt, 1990-2016".

39. "Egyptian Navy Buys 46 Ka-52K Attack Helicopters", Flight Global, 4 Ocak 2016, <https://www.flightglobal.com/news/articles/egyptian-navy-buys-46-ka-52k-attack-helicopters-420479>, (Erişim tarihi: 8 Mart 2018).

40. Omar Ashour, "Sinai's Insurgency: Implications of Enhanced Guerilla Warfare", Studies in Conflict & Terrorism, 1 Ağustos 2017, <https://doi.org/10.1080/1057610X.2017.1394653>, (Erişim tarihi: 8 Mart 2018).

41. "Military Signs Deal with Russia for 46 Attack Helicopters", Mada Masr, 4 Haziran 2016, <https://www.madamasr.com/en/2016/01/04/news/u/military-signs-deal-with-russia-for-46-attack-helicopters>, (Erişim tarihi: 8 Mart 2018).

42. "ABD Mısır'a 1,3 Milyar Dolarlık Askeri Yardımı Serbest Bıraktı", NTV, 1 Nisan 2015.

43. "TIV of Arms Exports to Egypt, 2010-2016".

44. Jen Judson, "First MRAPs Arrive in Egypt", Defence News, 12 Mayıs 2016, <https://www.defensenews.com/land/2016/05/12/first-mraps-arrive-in-egypt>, (Erişim tarihi: 8 Mart 2018).

Somut düzeyde bakıldığında Washington ile Sisi yönetimi arasında dış politika konusunda herhangi bir kriz yaşanmamıştır. Mısır yönetimi bölgesel konularda büyük ölçüde ABD'yi takip etmeye devam etmiş, Washington yönetimini kızdıracak angajmanlara girmemeye çalışmıştır. Fakat ABD yönetimi ile zaman zaman fikir ayrılıklarının söz konusu olduğu ve buna bağlı olarak ilişkilerde gerilim yaşandığı da görülmüştür. Ağustos 2017'de insan hakları ihlalleri gerekçeyle askeri yardımlardan 300 milyon dolarlık bir kesinti yapılacağına ilişkin yapılan açıklama⁴⁵ bu durumun bir örneğidir. Bu kesintilerin Mısır Dışişleri Bakanı ile Kushner görüşmesinin hemen öncesinde duyurulmuş olması ABD yönetiminin bu yaptırımları bir kaldıraç olarak kullandığını ve bu tavrının gelecekte de devam edeceğini göstermektedir.

Genel anlamıyla 2013'ten itibaren iki ülke arasında oluşan gerilim ve boşlukların ABD'nin Mısır'a yönelik politikasının değil küresel ve bölgesel siyasette yaşanan değişimin bir sonucu olduğunun belirtilmesi gerekir. Mısır yönetiminin de yeni arayışlara girmesi bu boşlukları doldurma ve krizi fırsata çevirme çabası yani başka bir ifadeyle yeni müttefik ve uluslararası meşruiyet arayışıdır.

Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi ABD'nin Mısır'ın silahlanması üzerindeki ağırlığı oldukça yüksektir. Soğuk Savaş sonrası dönemde (1990-2016) bu oran yüzde 72 gibi yüksek bir düzeyde iken 2010 sonrası ise bu oran yüzde 38'e inmiştir.⁴⁶ Söz konusu verilerden de Mısır yönetiminin son dönemlerde silahlanma konusunda ABD ile sahip olduğu asimetrik ilişkiyi değiştirmek istediği ve silah tedarikçi yelpazesini genişletmek için çabaladığını anlamak mümkündür.

45. "US Slashes Military and Economic Aid to Egypt, Citing Poor Human Rights Record", France 24, 22 Ağustos 2017, <http://www.france24.com/en/20170823-us-slashes-military-economic-aid-egypt-citing-poor-human-rights-record>, (Erişim tarihi: 8 Mart 2018).

46. "TIV of Arms Exports to Egypt, 1990-2016".

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

2011'den sonra ve özellikle Sisi'nin cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmasıyla birlikte Mısır yönetimi hem silah kapasitesini artırma hem de tedarikçilerini çeşitlendirecek adımlar atmaya başlamıştır. Sisi yönetiminin silah kapasitesini artırma ve bu kapsamda yeni ortaklar arayışı içine girme politikasının temel gerekçeleri şöyle sıralanabilir:

- Yemen operasyonuna verilen destek
- Libya'da etkin bir konuma gelmek ve bu ülkenin yer altı kaynaklarından yararlanmak
- Kızıldeniz'deki etkinliği korumak ve Süveyş Kanalı'nın güvenliğini sağlamak
- Akdeniz'deki doğal gaz arama çalışmaları
- Sina'da ortaya çıkan terör tehdidini bertaraf etmek

Mısır'ı alternatif arayışlarına iten nedenler darbeden sonra –geçici de olsa– Obama yönetiminin yardım ve tatbikatları durdurması ve zaman zaman Kahire'ye karşı bir yaptırım aracı olarak kullanmasıdır.

Sisi yönetiminin bu amaçlara ulaşip ulaşmadığı konusu tartışmalıdır. Libya'da Hafter etrafında Rusya ile bir mutabakata varılmış olması bir sonuç vermemiştir. Öyle ki ne Hafter Libya'da düzen kurucu bir figür haline gelebilmiş ne de Mısır ile Rusya arasında bu bağlamda sorunlardan arındırılmış stratejik bir ilişki tesis edilebilmiştir.

Yemen ise gerek Ortadoğu bölgesi gerekse Körfez ülkeleri için bir çıkmaz sokağa dönüşmüştür. Mısır'ın rolünün operasyona verdiği destekle sınırlı olması maliyetin sınırlı bir noktada kalmasını sağlamıştır. Ancak savaş uzadıkça ve Suudi Arabistan-BAE ortaklığı başarısız oldukça Mısır için de maliyetin artacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Silahlanma kapasitesinin geliştirilmesi noktasında –ABD dışında– Rusya ve başta Fransa olmak üzere Avrupa ülkelerinin de tercih edilmesi alternatif kaynaklara yönelme ve silah tedarikçilerini çoğaltma şeklinde yorumlanabilir. Böylece Rusya ve Avrupa için de yeni bir pazar imkanı doğmuştur. Mısır’ı alternatif arayışlarına iten nedenler darbeden sonra –geçici de olsa– Obama yönetiminin yardım ve tatbikatları durdurması ve zaman zaman Kahire’ye karşı bir yaptırım aracı olarak kullanmasıdır. Ayrıca ABD’nin bölgesel politikalarındaki değişiklik diğer müttefikleri gibi Mısır’ı da etkilemektedir. Mısır’ın Fransa’dan savaş uçağı alımına yönelmesi F-16’lara, Rusya ile vardığı askeri anlaşmalar da

ABD’nin sağladığı askeri yeteneklere bir alternatif olarak okunabilir.

Bu askeri/stratejik gerekçelerin yanında Sisi yönetimi için rejimin uluslararası meşruiyeti de Avrupalı aktörlerle geliştirilen ilişkilerde önemli bir yer tutmaktadır. 3 Temmuz darbesinden hemen sonra Avrupa yönetimlerinden gelen tepkilerin cılız bir düzeyde kalması ve hızlı bir şekilde Mısır ile ekonomik ve askeri alanlarda önemli anlaşmalara imza atılması demokrasi, insan hakları gibi değerlerin söylem düzeyinde kaldığını ve eyleme dönüşmeyeceğini göstermektedir. Bu durum darbeye kurulan iktidarın uluslararası meşruiyetine katkı yapması dolayısıyla Sisi yönetimi açısından temin edilen silah sistemleri ziyadesiyle önem arz etmektedir.

Silahlanma devletlerin çoğu zaman varlıklarına yönelen tehditlere karşı koymak kimi zaman da dış politika pratiklerini hayata geçirmek için başvurdukları önemli bir stratejidir. 2011'den itibaren Arap İsyancılarının güvenlik merkezli bir sürece dönüşmesiyle Ortadoğu'da birçok ülke silahlanma politikalarına ağırlık vermiş ve gelişmiş silah sistemlerine önemli miktarda kaynak ayırmaya başlamıştır. Bu ülkelerden biri de Mısır'dır. 1970'lerden itibaren ABD ile sahip olduğu asimetrik ilişki Mısır'ın güvenlik stratejisini ve silahlanmasını domine ederken Arap İsyancıları ile birlikte Kahire yönetiminin çok boyutlu silahlanma ve dış politika arayışına tanık olunmaktadır. Sisi yönetimi ABD ile kurumsallaşan asimetrik ilişkinin doğasını değiştirmese de 3 Temmuz darbesinden sonra Rusya, Fransa, Almanya gibi aktörler nezdinde alternatif arayışlarına girmiştir. Bu durum ise silahlanma dinamikleri üzerinden hem uluslararası meşruiyet kazanılması hem de Mısır dış politikasında da yeni yönelimlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bu analiz özellikle Sisi rejiminin dış politika arayışını silahlanma stratejisi üzerinden iki noktaya odaklanarak irdelemektedir: Bunlardan ilki silah satın alma yoluyla meşruiyet satın alma, ikincisi de bölgesel krizlere karşı silahlanma yoluyla cevap verme/tedbir alma çabasıdır. Bu kapsamda Mısır'ın ABD ile silahlanma konusunda sahip olduğu asimetrik ilişki analiz edilmekte özellikle son dönemde bu asimetrik ilişkiyi değiştirmeye yönelik ortaya konulan çabada Rusya, Fransa, Almanya gibi aktörlerin etkileri ve Mısır'ın silahlanma politikasındaki yerleri ele alınmaktadır.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org